

ուխտաւորաց նուիրած ամենազնիւ խուն-
կերու բուրումին հետ խառնուած: Յիշե-
ցէք որ փոխադարձ մեր հայրենի ամէնէն
նուիրական ասանդութիւններն ալ Հոռվմ
կը բուրեն: Յիշեցէք որ Ս. Էլմիաձնի շու-
ղակաթն անգամ անդրադարձ ցոլացումն

է Լատերանու լուսոյն, որ է մայր ամե-
նայն եկեղեցեաց:

Պ. Վարանդեան որքան բաներ որոնք
լաւ էր առաջնոց գիտնալ. բայց լաւագոյն
է գէթ այժմ եւ այսուհետեւ խորհրդածել:

ԽՄԲԳԲ. «ԲԱՐՄԱՂԱՅ» Ի

ՈՍԿԵԴԱՐՈՒ ԸՄԲՈՆՈՒՄԸ

Մեծ. Հ. Ալիսեան Վ. նոր յօդուա-
ծով մը կու գայ Հանդ. Ամս. Ի մէջ Թ. 10-
11, էջ 698-702, իմ վաճառի երգին
առթիւ գրած յօդուածս (Բզմվ. Թ. 7-8
էջ 211) հերքել:

Ապացոյց. և ո՛ր մի:

Ակզբունք մը, ընդհանրական կանոն
մ'է հնարած, եւ անոր վրայ յեցած՝ առանց
անոր հաստատութիւնը փորձելու, այլ խա-
խառ հիման մը վրայ, կ'ուզէ մեծամեծ
շէնքեր կառուցանել:

Ցուցեր էի՝ նախորդ յօդուածովս եւ հի-
մայ դարձեալ պիտի ցուցնեմ, թէ այդպի-
սի կանոն, աւելորդ եւ անհիշող ըլլալէն զատ,
է նաեւ բոլորովին անտեղի, եւ իր հնարիչ-
ներուն եւ ջատագովաց՝ հայրենի լեզուի,
ոսկեղարու, կամ ինչպէս իրենք սովոր են
կոչել, «Դասական» լեզուին՝ բուն հոգ-
ւոյն անհասկացողութեան յայտարար:

Ոսկերեանի ձԱՌԵՐԷՆ՝ երեք վկայու-
թիւն ունէի, որոց երկուքը ԱՌԱՆՄԱՆՄԱՆ
ճառերէն էին. անոնց չէ հաւանած՝ քանի որ,
ըստ իրեն, «Առ Աննաման» ճառը ԺԱ
դարուն թարգմանուած են՝ եւ ոչ Ոսկերե-
անի ուրիշ երկոց թարգմանիչներէն: Իր
ամենամեծ ապացոյցն ահա այս է. և ու-
րիշ ոչ ինչ, Բայց նոյն հատորէն եւ ուրիշ
կոչում մ'ալ ունէի որ Առ Աննաման ճառե-

րէն չէր, եւ անոր վրայ խոր լուծիւն կը
պահէ Հ. Ալիսեանը: Առ այժմ թողով
այդ ճառերուն թարգմանութեան հարցը,
կու գամ բուն խնդրոյն, եւ ընդդէմ վիճե-
նական Մեծ. Հարց, (հմմ. Հանդ. Ամս.
Թ. 5, էջ 320. Թ. 6-7, էջ 327. Թ.
10-11, էջ 700) հնարած ու պաշտպանած
կանոնին կ'ըստմ.

ԲԱՅԻՆ գոյականի եւ ածականի միջեւ
գտնուիլն՝ ամենևին մեր ոսկեղարեան լե-
զուին դէմ չէ, այլ ընդհակառակն, անոր
ոճին շատ համաձայն:

Նախ հայրենի հին լեզու մ'է, քերա-
կանական կազմով՝ նման ուրիշ Հնդեւրո-
պական լեզուաց: Արդ առանց բուն դա-
սական ճանչցուածները յուսարէնն ու
լատիներէնը, կը տեսնենք որ անխտիր են
իրենց շարադրութեան մէջ մեր ներկայ
հարցին նկատմամբ: Այսպէս, լատիներե-
նի Ոսկեղար՝ ըստ օրինի կը պահանջէ
որ բայը՝ նախադասութեան վերջը թողուի.
մինչ վեհագոյն հեղինակաց ջով, հակառա-
կըն ալ կը գտնենք, Այսպէս օր. հմ. կի-
կերոն, իր կատիլինեան ճառերուն մէջ
Ա. գլ. ա կը գրէ. «Quem ad finem
sese effrenata JACTABIT audacia»: —
Եւ ճառ Բ, գլ. մ «Non possum obli-
visci meam hanc esse patriam»:

1. Բզմվ. Թ. 7-8, էջ 211, մ. 2.
2. Տես դարձեալ ճառ Բ, գլ. մ «Quos vos... im-
plorare debetis (deos), ut quam urbem pulcher-

rimam florentissimam potentissimamque esse
vouerunt, hanc... փոխ. *hanc urbem quam
vouerunt* և:

Նոյնպէս Յուլիոս Կեսար՝ De bello Gallico, 2, 41. «De his eandem fere, quam reliquae gentes HABENT opinionem» — 2, 41. Իր «Ejus rei multas AFFERUNT causas» են:

Նմանապէս Վիրգիլիոս Aeneis, Ա, տող՝ 617-652, 4րդ գրէ. «Frigii GENUIT Simoentis ad undam» փոխ. Ad undam Simoën. Frig. gen. «Finibus EXPULSUM patriis» — Նոյնն ըսելի է և յուշարենի համար: Բայց ասոնք աս տարբերութիւնը միայն ունին մեր Ոսկեդարու հեղինակներէն, որ Հ. Ալկինեսանի պէս քննադատ մ'ունենալու բարտը չեն ունեցած. և երբեք ալ պիտի չունենան:

Այս պատճառաբանութիւնը միայն բաւական էր մեր ընդդիմաբանին մտքին մէջ իր հնարած կանոնին վրայ գէթ կասկած մը, տարակոյս մը յարուցանելու, և հասկառակ կարծիքին յորդորելու:

Բայց սխալը աւելի զգալի կացուցանելու համար և աւելի շօշափելի, քիչ մ'աւելի թանձր օրինակներով պիտի ջանամ տեղեկացնել զինքը մեր Հայրց օսկեղինիկ բարբառոյն:

Միայն «Ա» Անեմոսին» ճառը չէ որ բայը՝ ածականի ու գոյականին մէջտեղ կ'առնէ, այլ մեր թարգմանչաց գերագոյն հեղինակները, բոլորն ալ, ուր ճաշակը կը պահանջէ՝ յոյն և լատին հեղինակաց նման՝ անխտիր են զոյն հարցիս նկատմամբ: Այսպէս օրինակի համար՝

«Մեծամեծ ՅՈՐՈՒՅԵԱԼ ԿԱՆ հետազո-

տարիներ սրտից» . Դտ. Ե, 16. «Μεγαλοί ἐξάτασμοι καρδιας».

«Կանայս ՌԻՆԷԻ ուրուտան» . Բ. Մ'սոր. ԺԱ, 21. «Ὅτι γυναικας δεκαοκτω εἰχε»

«Մանուկ էի մուսկարծ» իմաստ. Սող. Ը, 19. «Παῖς δὲ ἤμην εὐφρογής».

«Եթէ բազում ԾՆԱՆԻՑԻՆ նմա որդիր» . Թովր. ԻԷ, 14. «Εαν δὲ πολλοὶ γένωνται οἱ υἱοὶ αὐτων»:

Գաւնք Նորին

«Կի՛ն ՌԻՆԻՑԻ անհաստ» . Ա. Կորթ. Է, 12. «Εἰ... γυναικα ἔχει ἀπιστος».

«Որդեակս ՌԻՆԻՑԻ հաստացնայ» . Տիտ. Ա, 6. «Τέκνα ἔχων πιστά».

«Այնպիսի ՌԻՆԻՑԻ քաճակապակ» . Երր. Ը, 1. «Τοιουτον ἔχομεν αρχιερέα».

«Զմի՛ն վանն միշաց ՄԱՍՈՑ պատուրագ» . Երր. Ժ, 12. «Μίαν ὑπερ ἀμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν».

«Բազում ԵՆ մեզ բաճք» . Երր. Ե, 11. «Πολους ἤμυν λόγος» և այլն:

«Եւ զայնպիսի ԼՍԷ բան» . Ոսկր. Մ'եկն. Մտթ. 540:

«Ամենեքոսք ԼԻ ԵՐ այնպիսեօք» . Մ'եկն. Մտթ. 110:

«Եւ քանզի բազումք յետ նորա ԾՆԱՆ հերձուածք» . Մ'եկն. Մտթ. 7:

«Որդի ՌԻՆԻՑԻ զմտաբանաւան և յստի» . Մ'եկ. Թղթ. Բ, 187:

«Վերնատունն ՋՈՐԴԱՐԵՍ Հովանաւոր» . Մ'եկ. Թղթ. Բ. 195:

«Եթէ կեանս ոք ԽՈՍԱՆԱՅՐ անեղրաւ կան» . Մ'եկն. Թղթ. Բ. 206:

1. Որոն հայկական Թարգմանութեան մասին տ. Հանդ. ԱՄ. 1927, Թ. 11-12, էջ 735-740:

2. Նոյնպէս «Opimam vastabat Cyprius» . — «O, tectis, juvenes, succedite, nostris» . — «In regia ducit tectis» . — «Medisque parant convivia tectis» . — «Per tot ducta viros» . — «Omnis in Ascanio cari stat cura parentis» փոխ. Om. cur. car. par. et. in Asc. — «Ilincis erepta ruinis» . են. Այս մտքողը մէկ էլի մէկ:

3. Կղզած օրինակներու մէջ, երբեմն գոյականն սկիզբը կը գրուի, ածականը՝ վերջ, երբեմն ալ հակառակը. սակայն ՔԱՅՐ միշտ մէջտեղ:

4. Մանաւոր նկատողութեան արժանի է հոս. մինչ

յոյն Թրգմ. բայն է վերջ Թողած է, հայը՝ զայն մէջտեղ կ'առնու, ինչ որ Աղգոյ Թղթածագրին ըսածին ու կարծածին բուլղարիկն լաւբաւի է: Որովհետեւ եթէ յունարենի մէջ ալ այսպէս լինէր, պիտի ըսէինք, Թէ հայը Նիւթապէս ընագրին հետեւած է: Բայց քանի որ Թարգմանիւր ընագրին հէտ հակառակ մեն ընտրել է, ըսել է որ Ոսկեդարու հեղինակին ականջին աւելի զեղեցիկ, աւելի ընտանի, աւելի Ներգաղնակ, աւելի սովորական և աւելի համով կու գար, քանք՝ գոյականի մէջն առնուլ: Բայց զիս յայտը երթանք:

5. Հին կտակարանէն կարելի էր զինել նաև զատեց «Զի բազում ԼԱՍԱ արեւմաբանեօք» . Սող. ՃԻԲ, 3-5. «Բազում ԱՐԱՅԵՍ ցորաթիւնս յանձն իմ» . Սող, 137,3:

«Յորժամ քաղում Ռեւիթի վշտակիրո».
Մեկն. Թղ. Բ, 291:

«Բազում ինչ ՏՈՒՑԻՆ մարդասիրու-
րիւն».
Մեկն, Թղթ. Ա, 753:

«Բայց քաղում շուրջ զինն ՀԵՂՈՒ
բան».
Մեկն, Թղթ. Ա, 763:

«Օրինացն Աստուած այնչափ ՏՈՒՑԱՆԷ
պորժուորիւն».
Եղնիկ, տպ. 1826, էջ 277:

«Հոռոմերէն և յոսեփէն ՌՈՍԵԱԼ զարու-
րիւն».
Ազթնգղ. տպ. 1862, էջ 19:

«Զնոյն ԵՏՈՅՑ նոցա զհամբերութիւն».
Ազթ. 513:

«Զիւր անչափ ԱՐԱՐ զքթանչիւն».
Ազթ. 599:

«Զմաստադարձան ԶԳԵՑՈՅՑ զպատմու-
ման».
Ազթ. 616:

«Զամենարարիւն ՌԻՍՈՒՑԱՆԷՐ զսեր զյոյս
զնաստուս զարքութիւն զքաղցրութիւն զնկող-
րիւն զանխակայութիւն».
Փաւա. Բիւզ. Դ, 7:

«Բազում ԱՌԵՐԻ Եւան և արուեստ».
Փ. Բիւզ. Ե, իա:

«Ռիչափ ԵԿՍՑ նա ժամանակս».
Փ. Բիւզ. Ե, իա:

«Բիրայպատիկ և պէսպէս ԱՌԵՐԻ զքթան-
չիւն».
Փ. Բիւզ. Ե, իգ:

«Քան զքսան հագարք ՍԱՍԱԿԵՑԱՆ Երդք
մարդկան».
Փ. Բիւզ. Դ, ժգ:

«Եւ տատակոտմ ի վերայ ամենեցուն
ՀԱՍԱՆԷ սնոդար».
Ի վկայսն Արեւելից, 73:

«Յաշխարհակեցոյց և յառիթն փրկու-
թեան մերոյ ԵԿԵԱԼ կամաւ ի խաչ».
Խոր-հրդատետր, Ս. Ներ. Լժբր. 216¹:

«Զամենայն ՏԱՆԶԵ ԱՐԱՐԵԱԼ նոցա զԵ-
կեղեցիս».
Կան. Ս. Սահկ. Սոփերք, Բ, 81:

«Զնոյն ԿՐԵՍՑԷ պատահաս».
Անդ 83:

«Բիրայպատիկ ԱՐՆՈՒՑՈՒԹ ԻՆԼԱ».
Անդ, 128:

Այսչափը յուսամ հասկացողին, այլ և
չհասկացողին իսկ շատ է. անոր համար
կը ներէ ինձ անշուշտ հոգմայեցի հեղի-
նակը, որ իր խօսքին վրայ բան մ'ալ
աւելցնեմ. «Sapienti satque insipienti-
ti».

Շատ սնոտի պարծանքով մը կը վճռէ (էջ
698-99) Թէ Գաթրճեան ու Գարագաշեան
Հարք եղած լինին Ոսկեղարու՝ «դասա-
կան» լեզուին յայտնիչներ ու մկրտիչներ,
և թէ առանց անոնց պատգամաց հետեւե-
լու, «զոր է ամեն վատտակ, ընդունայն
ամեն աշխատութիւն».
Անոնց յիշատակն ու
վատտակ յարգանքը պատուելով հանդիմ,
այս միայն պիտի ըսեմ, որ Հ. Ալիւնեանը
չէ՝ ունեցած այդ ասպետական ոգին՝
յիշած յառաջնեթաց կարապետներուն
խօսքն ու վկայութիւնն անկեղծօրէն մէջբե-
րելու. Ահա Թէ ինչ կը զրէ Հ. Գաթրճե-
ան. «Ինք (Գաթրատունին) նախ-
նեաց մատենագրութիւններ հրատարակե-
լով, և Թարգմանութեամբն փ. Սոսանի
«Արուեստ Բանական»ին 1825, որ ամէ-
նէն աւելի «Ոսկեղարու» լեզուին մօտ է,
նիւթ տուած է Վիեննացիներու «Ոսկե-
ղարեան զրաբարի» գիւտին. (ՀՊ. 1903,
էջ 259):

Նորայրն ալ արդէն շատ անգամներ
ըսած է մերոնց՝ Թէ Բագրատունին բա-
ցած է անոնց աչքը:

Հիմակ Ոսկեղարու խնդիրը յարուցանե-
լուն մէջ՝ արդիւնաւորն ո՞վ է: Ասոր հա-
մար էր որ Յօղուածագրին պարծանքը
սնոտի կոչեցի:

Խորենացոյն Սորք տիտղոսը տուած
լինելս՝ մեր արիւնեանի զէմքին վրայ՝ ար-
համարհոտ ժպիտ կը բերէ: Բայց եկեղեց-
ւոյ մէջ տօնուած մէկու մը այդ անունը
տալն՝ այնքան բնական կու գայ, որքան
սովորական է սմանց (տօ. օր. հմ. Հանդ. Ամս.

1. Որուն համոզութիւնն արդէն կը զոնենք Դ դա-
րուն, փաւ. Բիւզանդիւն մէջ (Ե, իք), և որուն մասին Ս.
Ներս. Լժբր. Պատարագի մեկնութեանը մէջ՝ 188 էջով
կը զրէ, Թէ «Մեր խորհրդածութիւն պատարագի մօտ
Բարգմանեցաւ քան զհաստատելն յեկեղեցի որոյն Յով-

հանու ոսկերիւնն աւանդութեանցն».
Ինչ որ պատկա-
ռելի հնութիւնը կը ցուցնէ. բայց հմ. նաեւ Հ. Յակ-
վ. Տաթեմ՝ Սորքան պատարագամատոյցը Հայոց ուր
կը ցուցնէ Թէ Մանգակունայն արքէն ծանօթ էր:

էջ 635) իրենց յօդուածներուն ստորև ու գրորդներուն հակադար Դիկոր. տիտղոսը (ընչ մը մեծատառ)՝ պահանջներն ու կրելն՝ Վիեննականաց «կոչումն ընծայու թեան» հրատարակութեանը մասին դիտած էի¹, թէ ձեռագրաց հեղինակութեան դէմ «Որովհետեւ ոչ ամենեքեան գիրս ընթեմնու կարեն» գրած է։ Առ այս կը գրէ Հ. Ալի-նեան², թէ կը «քանդէ քան կը շինէ»։ Պատճառ. որովհետեւ յունարէնն ունի «Ὅς πάντες δύνανται γράφας αναγινώσκειν»։ Ինչ որ կ'երևայ մեր քննադատը դեռ լաւ չէ հասկցած թէ ինչ ըսել է հրատարակել, Այսինքն, ձեռագիրը նոյնութեամբ հան-րութեան մատչելի դարձնել, ընտրելագոյն օրինակաց համեմատ. իսկ եթէ սխալ մը, կամ դիտողութեան արժանի բան մը գրա-նուի՝ գայն, էջին ստորև միայն կարելի է ծանուցանել, ինչպէս ըրած են Ս. Ե-փրեմի, Ոսկերքեանի, Եղիշէի ևն երկոց՝ մերս անմահ հրատարակիչներ։ Վերջա-պէս, հրատարակել, նոր գիրք մը շինել, նոր թարգմանութիւն մ'ընել չէ։ Անոր համար շատ անգամ հրատարակչաց անունն իսկ չենք գտներ։

Յետոյ սպառնալիք մը, յոխորտալից խորիտանքով գոչելն մ'է որ կ'արձակէ ինծի՝ (այլ ոչ միայն ինծի) դէմ՝ Մեծ. Հ. Վարդանեանի անուամբ, որուն, եթէ հեղինակութիւնն ու համբաւն ու կորով ինձ քաջածանօթ չըլլային, արդարեւ, ես ալ՝ սարսափահար, ձեռք պիտի կարկառէի ինչպէս Հ. Ալիսեանն ըրած է, հզօրա-գունի մը օգնութեան, բայց, բարեբախտա-բար, գիրար բաւական կը ճանչնանք...

Մեր բարեկամը դեռ իր արեգակունքին կառչած՝ ձեռագրաց հեղինակութիւնը պա-հանջելու անտեղի կը կոչէ, և կու գայ սորվեցնել թէ Գողթան «երգերն անգիր էին»։ Հայերէն լեզուին շատ աւելի հըմ-տազոյն մէկն ալ, Մեծ. Հ. Յակոբբոս

Վրդ. Տաշեան, նոյն թերթի, նոյն և ու-րիշ թուին մէջ³, իրեն հակադար կարծիք կը յայտնէ. այլ ի գուր... Եթէ գային Ս. Սահակն ու Մեսրոպ ալ և իրեն ըսէին, Հ. Ալիսեան, գրածդ մեր սորվեցնեցածին համաձայն չէ. ապահով եմ որ ինքը պիտի զառնար պատասխանէր. «Գուր դասական լեզունէն չէք հասկնար, որովհետեւ Գա-թրճեանի և Գարագաշեանի չէք հեռուած»։ Հարկաւ թէ, «Sic itur ad astra»։ Ո՛վ չի գիտեր թէ Գողթան երգերն անգիր էին, բայց կարեւորն այն է, որ անոնք մի միայն Մ. Խորենացոյն ձեռքով մեզ ծանօթ եղած են. արդ, կ'ուզէ ան ի դարուն ըլլայ, կ'ու-զէ ԺՁ դարուն, իր հնագոյն և ընտրելա-գոյն ձեռագիրները ինչ ձևով որ մեզ ներ-կայացնեն այդ երգերը, նոյն ձևով պիտի ընդունինք զանոնք. որովհետեւ հեղինակը մեզմէ շատ աւելի մօտ էր Գողթան երգչաց, իսկ եթէ մեր քննադատին ականջները այն-քան զօրաւոր են ու սուր, որ կարենան 15 երկար դարուն վրայէն ալ անդին անց-նիլ, ու զինեւտ գաւառին զուարթուն բամ-բոահարներուն զեղզեղն ու երգը Մ. Խո-րենացիէն աւելի որոշ լսել, այն ատեն ամենայն սիրով իրաւունք կու տամ և կը խնդակցիմ Հ. Ալիսեանին իր այդ յա-տուկ մենաշնորհին վրայ։ Սակայն առ այժմ իրականութիւնն այս է, որ 1. Խո-րենացոյն ցարդ ծանօթ ձեռագիրները՝ «Քոց ունէր մօրսու» կը գրեն, 2. Բոլորն ալ Արեգակունք ձեռն ունին, 3. Այն գրա-բարի մէջ, պատուական քար նշանակելու համար՝ ինչպէս Մեծ. Հ. Յակ. Վրդ. Տա-շեան ալ՝ կ'ըսէ, միշտ ակաբը կ'ըլլայ յոգնականի մէջ 4. Արեգակն բարը, Եղ-նիկն ալ յոգնակի ընելու համար (տ. էջ 227) գրած է ԱՐԵԳԱԿՈՒՆԲ, և 5. Բայի, զոյականի և ամականի միջև գտնուիլը՝ Ոսկերքարու լեզուին նկարագրին շատ կը համաձայնի⁴։ Արդ, եթէ Հ. Ալիսեան և

1. Բզմվ. Թ. 7-8, էջ 210-11.

2. Հանդ. Ամ. Թ. 10-11, էջ 698-9, ծանօթ 1.

3. Հանդ. Ամ. Թ. 10-11, էջ 635, մտք. 1.

4. Հանդ. Ամ. Թ. 10-11, էջ 635, մտք. 1-ին մէջ.

5. Եւ կրնամ ըսել թէ աւելի յաճախ է այդ ձեռ Ոս-կերքարու, և ուրիշ ընտիր հեղինակաց օով, քան Ժ-ԺԱ-ԺԻԻ դարուց լեզուին մէջ.

իր հեռուողը Եղնիկէն, Ս. Սահակէն ու Մհարովպէն լաւ գիտեն մեր Սահղարու լեզուն, խնդիրը կը փոխուի. այս միայն գիտեմ, որ մեր պաշտպանած սկզբունքները՝ Ազաթանգեղոսի, Փ. Բիւզանդի, Ս. Սահակայ և Եղնիկի համաձայն են:

Այս գրածներս կը փափաքեմ որ զրգիւս մ'ըլլային ոսկեղարու կաշկանդուած ձեռքանութիւնէն աւելի՝ անոր հողւոյն մէջ թափանցելու և աւելի լուրջ կերպով ուսումնասիրելու մեր ոսկեղարուն գրիչները, մանաւանդ Ս. Գիրքը՝ ծայրէ ծայր: Այն ատեն ապահով եմ որ պիտի սկսի նա ազ սխալել և Հ. Ա. Բագրատունւոյն ռճն աւելի գնահատել:

Հ. Ակինեան վրդ. զիս միամիտ կոչելով, ալլէն ձախէն առակներ ու խաթիշ ասացուածքներ կը գտնէ իր յաղթանակ կը պատկերու: Սակայն կարծեմ շատ իսկ տեսնուեցաւ որ խորագիտութիւն և գիտութիւն միշտ չեն զուգընթանար:

Հ. ԳՐԻՊՈՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Տ. ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԿԱՅԻՆ

ԵՐԱՆԱՅՈՒՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆ Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Առաջին անգամ Հոռոմի ամենաշքեղ տաճարին մէջ հայ վկայ մը փառաբանուեցաւ՝ դատուելով երանելիներու կարգը, անցեալ յուլիսին. խոնարհ քահանայ մը, ապրած երկու հարիւր և քսան տարիներ առաջ Պոլսոյ մէջ, մասնուած իր պաշտօնակից ընկերներու ձեռքով տեղական գաղտական իշխանութեան ու անյողողող կառչած ֆալսիւթ իր հաւատքին՝ մինչև վերջ, զտառ մահը իր վարձը իր ամբասիր և առաքելական կեանքին և հատատապա մութեան՝ կրօնական դաւանանքին մէջ: Ուրիշ մեծութիւն կամ բարձրութիւն փնտռել հարկ չկայ, այլ սա միայն՝ կեանքին նուիրումը դուցազնական ձեռով կրօնի անդամին վրայ. սակայն այդ մահը կերտեց իր

փառքը. ու երկու դարուան ընթացքին մահուան վրայ չխտուեցաւ՝ այլ կեանքի, լոյսի և անմահութեան, մինչև որ բոլորովին պայծառագոյնացաւ յուլիս ամսուան մէջ Ս. Պետրոսի խորաններուն վրայ, ծաղիկներու դրամանգներու և կանթեղներու փափուլումներու մէջ, խորհրդաւոր բան մը

ՆՐ. Տ. ԳՈՄԻՏԱՍ ՎԿԱՅ

կայ սոյն վկային դիմանկարին մէջ, որ այսպէս կը կանխէ բիւրաւոր բազմութիւնը այն նահատակներուն, որ ծաղկեցան, և կարծես կը սպասեն տակաւին առատաձեռն ու բարեբար ձեռքի մը՝ լուսազարդուելու և փոխուելու. ու հարկ է որ ամէն կողմէ նային իրեն՝ զուցէ շատեր ակաւայ ևս, հեղ ու զթոտ աչքերով. արիւնձ՝ ծր կը հոսի, սրտերը կը կակղցնէ, բոլոր պէս կը հմայէ, ու կը ջերմացնէ ալ. և մարդ կը հարկադրուի ճանչնալ և ըմբռնել դուցազնական վեհ արարքը: Այդ պատա-